

számukra ez a mű a szülők és az iskola kapcsolatának valamennyi fontos kérdését követésre méltó szülő- és pedagógusisztelettel tárgyaló, világosan fogalmazó kézikönyv.

Hazafias Népfront – Tankönyvkiadó, Budapest, 1984.

TORDANÉ HAJABÁCS ILONA

Dr. Péter Ágnes:

NEUROLÓGIA. NEUROPSZICHOLÓGIA

Azzal kell kezdenem, hogy olyan könyv (tankönyv) ismertetésére vállalkoztam, amely előreláthatólag – sajnos – nem jut el pedagógusaink zömének kezéhez. Már a példányszám is ezt sejteti: mindössze 2500 példányban jelent meg 1984 júniusában. A szerző sem gondolt a pedagógusokra, amikor a könyv rendeltetését megfogalmazta. Az előszóban ugyanis ezeket írja: „E könyv elsősorban pszichológia szakos hallgatók részére készült. A tárgyalt adatok egy része azonban túllép a pszichológusoktatás általános igényein... A könyv ezenkívül a végzett pszichológusoknak a posztgraduális képzéshez kíván segítséget nyújtani. Úgy gondolom, hogy bizonyos fejezetek az orvostanhallgatók, más fejezetek pedig a neurológusok és a pszichiáterek számára is hasznosak lehetnek.” Tegyük hozzá, hogy nemcsak bizonyos fejezetek, hanem az egész könyv anyaga a pedagógusok, pedagógusjelöltek, továbbképzések számára is hasznosak lehetnének. Eltekintve a könyv orvosi, neurológiai, neuropszichológiai – tehát szakkönyvi – terminológiájától –, amelyek laikusok számára nehezen érthetőek –, a könyv legtöbb fejezetében közölt tudományos tételeket minden pedagógusnak meg kellene ismernie. Ezt annál is inkább merem javasolni, mivel magam is laikus lévén, a könyvben tárgyalt tudományos témákban nagyon sok új ismeretre tettem szert, nemegyszer az „ahá”-élménnyel kapcsolatos felkiáltásokkal, s azzal a megállapítással, hogy mik vannak, amikről még nem is hallottam, pedig ezekről kellett volna tudni valamit. Érdemes összevetni a tanárképzésben használt pszichológiai, pedagógiai tankönyvek e témát tárgyaló fejezeteit a jelenleg ismertett könyv anyagával, s rögtön megállapíthatjuk, lenne mit átdolgozni ahhoz, hogy a végzett tanárok valóban korszerű műveltséget vigyenek magukkal.

Természetesen nem arról van szó, hogy az általános iskolai tanárok neuropszichológiai szakemberek legyenek. Érdekes ellentmondást fedezhetünk fel azonban abban, hogy amikor az élet egész területén már a legfiatalabb, gyermekeknél is idegrendszeri problémákkal találkozunk, vagy legalábbis ilyenekről szokás és illő beszélni, akkor azok, akiknek nagyon fontos szerepük van a gyermeki személyiség formálásában, nagyon keveset tudnak az idegrendszer ép és abnormális működéséről. Erre pedig két okból is nagy szükség lenne. Egy-

részt azért, mert több kutató bizonyította már be az iskola pszichés klímájának személyiség-teremtő hatását a gyermekekre. Ezek a pszichés zavarok azonban nem szűnnek meg önmaguktól, ha a pedagógusok nem ismerik a neurológia és a neuropszichológia oldaláról oktató-nevelő tevékenységük veszélyeit. Meggyőződésem, hogy ha elolvassák Péter Ágnes könyvét, nagyobb mérvű önvizsgálatot tartanának. Másrészt jóhiszeműen tételezzük fel, hogy a gyermeki személyiségzavarok forrásai nem az iskolában kezdődnek, legalábbis többségükben. Akkor is fennáll az a kérdés, hogy a pedagógus hogyan ismeri fel a személyiségzavar típusát, amennyiben tájékozott ezek keletkezésének okaiban, illetve ezek megszüntetésének vagy legalábbis korrigálásának lehetőségeiben, módjaiban. Sokszor emlegetett probléma, hogy az oktatás-nevelés folyamatában a gyermeket egyoldalúan intellektuális lényként kezeljük, megfeledkezve a gyermeki személyiség teljességéről, vagyis annak érzelmi, akarati összetevőiről. Az emberi idegrendszer felépítésének, működésének ismeretése nagyon perifériális a tanárképzés folyamatában, nyilvánvaló tehát, hogy az idegrendszeri károsodásokról még kevesebb szó esik.

Összegezve: olyan tankönyv Péter Ágnes könyve, amelynek helyét kellene kapni a tanárok képzésében és továbbképzésében is.

Nézzük meg a könyv fő fejezeteit!

Az általános rész első fejezetében az idegrendszeri működések lokalizálhatóságáról olvashatunk. A szerző ismerteti a mozgatórendszeren belül a piramis- és extrapiramidális rendszer működését, valamint a kisagy részeit és működését. A második fejezet a frontális lebennyel foglalkozik. E fejezetben belül – a pedagógiai szempontból is említésre méltó rész – a prefrontális működészavarokat tárgyalja. A harmadik fejezet témája az érzőrendszer: érzőpályák, a szenzibilizációs zavarai, a fájdalom, a talafusz, az érzőkéreg. A negyedik fejezet a parietális lebenyt tárgyalja. Itt olvashatunk többek között az apraxiákról, az agrafiákról, az akalkuliákról, a testsémazavarokról. Az ötödik fejezet pedagógiai szempontból is nagyon jelentős: a szerző itt tárgyalja a beszédet, beszédzavarokat, kezességet. Így olvashatunk a beszéd fejlődéséről, az afáziskról, az afáziás és a nem afáziás beszédzavarokról, a kezesség (jobb- és balkezesség) és beszédműködés kapcsolatáról. A hatodik fejezetben a temporális lebennyel kapcsolatban a hallórendszerrel (a hangingerek feldolgozása), a hallókéreg károsodásának tüneteiről, valamint a vizuális asszociációról, a vesztibuláris rendszerről, az ízézésről, a szaglásról olvashatunk. A hetedik fejezet témája a limbikus rendszerrel kapcsolatban az emlékezés (az ismeretanyag-tárolás mechanizmusának hipotézisei), a memóriazavarok, az emóciók neurális alapjai, az agresszió mechanizmusa és gátló struktúrái. A következő két fejezet a látópálya anatómiájával és a látókéreg szerkezetével és működésével foglalkozik. A következő fejezetre ismét peda-

gógiai szempontból is felhívnam a figyelmet: témája: a tudat és a figyelem (a tudat tartalmi zavarai, illetve a passzív és aktív figyelem, valamint a féldoldali figyelemzavarok). Az utolsó fejezetben a féltekei lateralizációval foglalkozik a szerző.

A könyv második fő részében, amelyik a részletes rész elnevezést viseli, elsősorban orvosoknak írt tanulmányokat találunk. Így a neurológiai betegek vizsgálata és kórismézése, az epilepszia, az extrapiramidális rendszer megbetegedései, az agydaganatok, a degeneratív megbetegedések, a koponya és az agy sérülései, az agyi érbetegségek, az idegrendszer gyulladásos megbetegedései, a sclerosis multiplex. Úgy gondolom, hogy a két utolsó fejezet ismét szélesebb körű érdeklődésre tarthat számot: a fejfájások (a migrén, a nem migrénes fejfájások, pszichogén fejfájások), valamint a pszichogén eredetű neurológiai tünetek (a klasszikus hisztéria).

A könyv szerkezeti felépítése és stílusa egyaránt tükrözi azt, hogy a szerző mögött 30 év oktatói tapasztalata áll. A legnehezebbnek tűnő kérdések is nagyon érthetően vannak megfogalmazva. Igaz, nem szakembereknek gyakran kell kézbe venni az idegen szavak és az orvosi szakkifejezések szótárát, de a lassabb olvasást kárpótolja a szerzett ismeretek hasznossága.

A könyv tartalmához méltó külső formája is. Sok és szép ábra segíti a szöveg megértését. Tankönyvkiadó, Budapest, 1984.

DR. BEREZKI SÁNDOR

V. P. Zsukov.

SKOLNIJ FRAZEOLÓGICSESZKIJ SZLOVAR RUSSZKOVO JAZIKA

(Izd-vo „Proszvescsenyije”, M., 1980)

13 évvel Az orosz nyelv frazeológiai szótára után jelent meg a Szovjetunióban Vlasz Platonovics Zsukov összeállításában az a hézagpótló munka, amely nélkül színvonalas és igényes iskolai frazeológia-oktatás aligha képzelhető el – Az orosz nyelv iskolai frazeológiai szótára.

V. P. Zsukov neve nem ismeretlen azok előtt, akik valaha is belelapoztak az orosz frazeológiai szakirodalomba. A Molotkov szerkesztésében megjelent, már említett nagy frazeológiai szótár 4 összeállításának (L. A. Vojnova, V. P. Zsukov, A. I. Molotkov, A. I. Fjodorov) egyike ő; Az orosz közmondások és szólások szótárának összeállítója (M., 1967), valamint számos komoly frazeológiai tanulmány és cikk szerzője.

V. I. Zimin Az orosz nyelv rövid frazeológiai szótára (M., 1968) után bizonyára V. P. Zsukov iskolai frazeológiai szótára ad majd legtöbbet azoknak is, akik elsősorban iskolai

szinten tanulmányozzák az orosz nyelvet és az orosz frazeológiát.

Zsukov szótára a gyakoribb orosz frazeológizmusokat tartalmazza (kb. 1800-at). Ezek közül is elsősorban azok kaptak helyet a könyvben, amelyekkel az orosz iskolás az irodalmi nyelvben, a szépirodalmi művekben, a publicisztikában és a tudományos-népszerűsítő munkákban találkozhat.

Az orosz iskolákban a frazeológiai fordulatokkal való tervszerű foglalkozás az 5. osztályban kezdődik, s a V. V. Vinogradov (1895–1969) nevéhez kapcsolódó orosz frazeológia mint nyelvészeti diszciplína számos jeles kutatót nyert meg magának az elmúlt három és fél évtized alatt (pl. Ny. M. Sanszkij, A. M. Babkin, B. A. Larin, L. I. Rojzenzon és sokan mások).

Zsukov iskolai frazeológiai szótára – minden eddigi lexikográfiai kiadványoktól eltérően – komplex jellemzését adja a köztölt frazeológizmusoknak, ami azt jelenti, hogy sokoldalúan mutatja be azokat: értelmezi a jelentésüket (poliszémia esetén bemutatja az egyes jelentéseket), stilisztikai és egyéb jellemzést is ad hozzájuk (ironikus, humoros; beszélt nyelvi, nem irodalmi; archaikus; pejoratív stb.).

A hazai kétnyelvű szótárak frazeológiai anyaga felszínes és itt-ott elnagyolt lexikográfiai feldolgozásához képest Zsukov szótára lehetővé teszi az olvasó számára, hogy behatóan tanulmányozhassa az adott frazeológizmus nyelvi funkcionálását, amit a 19. és a 20. század irodalmából gyűjtött gazdag példaanyag tesz lehetővé, de gyakran még a 18. századi irodalom illusztráló példái is segítenek ebben, ha az adott frazeológizmus természete és etimológiája ezt igényli (pl. „nye rovjon csasz”, 228. lap; „(i) konci v vodu”, 135. lap).

A lexikai variánsok közlése mellett a szótár adja az egyes frazeológizmusok kapcsolódási lehetőségeit, kontextuális kapcsolódási jellemzőit is, valamint azt, hogy milyen mondatrész funkcióját képesek általában betölteni azokban a tipikus kontextusokban, amelyekben a vizsgált frazeológizmusok szemantikai, szintaktikai és stilisztikai komponensei a kutató számára megragadhatók.

Íme egy példa: „*nyi daty nyi vzjaty*”

1. Beszélt nyelvi. Jelző. Főnevek előtt. „Ugyanolyan, mint valaki v. valami”
2. Határozó. „Pontosan úgy; ugyanúgy” (233. lap).

A szótárhoz írt bevezetőben V. P. Zsukov vázolja, hogy mit ért frazeológián (III. lap), mivel a frazeológia határait illetően többféle értelmezéssel lehet találkozni. Ez az egész szótár tartalmát illetően is kardinális kérdésnek számít. A szállóigék, a szólások és a közmondások – a zsukovi frazeológia-fogalomnak megfelelően – kimaradtak a szótárból; ezek viszont